

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Харківська медична академія післядипломної освіти

Розглянуто окремі питання нормативно-правового забезпечення організації виховної роботи зі студентами та інтернами. Підкреслено актуальність цієї проблеми у зв'язку із наданням автономії вищим навчальним закладам, що є однією з основних концептуальних засад нового Закону України «Про вищу освіту». Запропоновано основні організаційні шляхи формування здорового способу життя — важливого аспекту виховної роботи зі студентською молоддю.

Ключові слова: нормативно-правові акти, виховна робота, вища медична освіта, здоровий спосіб життя.

Реалізація чинних нормативно-правових актів із питань організації виховної роботи зі студентами є необхідною складовою навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України, в тому числі й медичних. На сьогодні ці питання набувають особливої актуальності у зв'язку із принципами автономії навчальних закладів, яка є однією із основних концептуальних засад нового Закону України «Про вищу освіту» [1], що передбачає поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Формування здорового способу життя є важливим аспектом виховної роботи зі студентською молоддю, адже реалізація стратегічної концепції здоров'я народів європейського простору лежить в основі глобальної програми «Здоров'я-XXI» Всесвітньої організації охорони здоров'я. Враховуючи погіршений стан здоров'я та не завжди адекватну психологічну адаптацію нашого студентства, на зріла потреба у забезпеченні фізичного розвитку кожної особистості шляхом фізичного виховання, фізичної реабілітації та рекреації, провадження культурно-виховної діяльності, що має відбуватися у кожному вищому навчальному закладі.

Мета дослідження — проаналізувати чинні нормативно-правові акти для узагальнення шляхів формування здорового способу життя студентів, визначення тих, які мають бути затвердженими вищими навчальними закладами відповідними положеннями про організацію виховної роботи згідно з новим Законом України «Про вищу освіту».

Нами опрацьовувались відповідно до методології юридичної науки за загальнонауковими методами основні нормативно-правові акти, які

регламентують формування здорового способу життя студентів: закони України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України (МОН України) та Міністерства охорони здоров'я України.

Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1728-р «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року» [2] регламентовано забезпечення вищими навчальними закладами належних умов для формування здорового способу життя студентів з урахуванням фізіологічних норм оздоровчої рухової активності, а також розвиток студентського спорту шляхом утворення у вищих навчальних закладах спортивних клубів та центрів студентського спорту, будівництва сучасних спортивних споруд тощо. Із отриманням вищими навчальними закладами автономії, яка передбачає, зокрема, й фінансову самостійність, є надія, що такі сучасні спортивні майданчики будуть побудовані.

Треба зазначити, що держава завжди приділяла увагу проблемам молодого покоління, про що свідчить відображення окремих аспектів створення умов для здорового способу життя студентів у низьці різних нормативних актів. Серед них — Концепція проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.06.2008 р. № 825-р., мета якої полягала у створенні системи всебічної підтримки розвитку громадянської активності молоді для її самовизначення й самореалізації, а також сприятливих передумов для підвищення рівня її свідомого ставлення до збереження власного здоров'я, боротьби зі шкідливими звичками.

Формування здорового способу життя дітей і молоді — один із напрямів діяльності МОН

України, яке у різні часи приймало накази стосовно цього важливого аспекту соціальної політики: наказ МОН України від 21.07.2004 р. № 605 «Про затвердження Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді»;

наказ МОН України від 21.04.2005 р. № 242/178 «Про посилення роботи щодо профілактики захворюваності дітей у навчальних закладах та формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді»;

наказ МОН України від 11.01.2006 р. № 4 «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах»;

наказ МОН України від 22.03.2002 р. № 210 «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах».

Разом із Міністерством охорони здоров'я України МОН України були прийняті сумісні накази щодо боротьби з таким досить поширеним серед молоді злом, як тютюнопаління: від 04.11.2005 р. № 639 «Про виконання Закону України від 22.09.2005 р. № 2899-IV «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»»; від 08.11.2004 р. № 855 «Про заборону тютюнокуріння в навчальних закладах і установах Міністерства освіти і науки України і затвердження заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді».

Міністерство охорони здоров'я України бере активну участь в організації умов для здорового способу життя, які можуть бути використані в освітній діяльності вищих навчальних закладів. Наприклад, у наказі Міністерства охорони здоров'я України від 17.06.2014 р. № 401 «Положення про систему лікарсько-фізкультурної допомоги в Україні» йдеться про створення системи з метою реалізації державної політики щодо «...оздоровлення нації та формування засад щодо здорового способу життя засобами фізичної культури» [3].

Наведені нормативні документи свідчать про значну увагу з боку держави, органів влади до питань зміцнення здоров'я молоді України як відповідного творчого, наукового потенціалу нації.

Звісно, це вплинуло на визначення основних напрямів проведення санітарно-просвітницької роботи, створення навчальних програм вищих медичних навчальних закладів на додипломному етапі щодо питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу; вивчення питань профілактики та раннього виявлення алкоголізму, наркоманії, токсикоманії; формування у студентів позиції до-

тримання принципів усвідомленого батьківства. Передбачено активне залучення до реалізації усіх програм медичних психологів, створення медико-психологічних центрів з метою надання найбільш якісної та ефективної медико-психологічної допомоги студентській молоді, в яких мають працювати психіатри, наркологи, психотерапевти. Вирішення цих проблем знайшло своє віддзеркалення у низці наукових праць, виконаних провідними фахівцями у галузях клінічної, судової психіатрії, медичної психології, наркології, психотерапії [4–8].

Важливим етапом у процесі запровадження здорового способу життя у вищих навчальних закладах є адаптація студентів-першокурсників до нових вимог навчання, змін в оточенні. Цьому питанню присвячено наукову роботу, проведену у Харківському національному медичному університеті дослідницьким колективом під керівництвом професора Г. М. Кожині [9]. Проведено комплексне обстеження 605 студентів із метою вивчення основних механізмів формування порушення у першокурсників процесу адаптації до навчальної діяльності. Систематизовано показники ефективності адаптації студентської молоді до процесу навчання у вищих навчальних закладах, виділено основні прояви навчальної дезадаптації: психофізіологічні, психічні і соціально-психологічні.

У роботі [10] автори систематизували показники ефективності адаптації студентів до процесу навчання у вищих навчальних закладах та виділили основні блоки навчальної дезадаптації у студентів молодших курсів:

соціальний, який включає соціальне походження і тип освітньої установи, яку студент уже закінчив;

психологічний, який містить індивідуально-психологічні, соціально-психологічні фактори: інтелект, спрямованість особистості, особистісний адаптаційний потенціал, становище в групі;

педагогічний, який відображає рівень педагогічної майстерності, організацію середовища, матеріально-технічну базу та інші психофізіологічні, психічні й соціально-психологічні чинники.

Актуальною проблемою у налагодженні здорового способу життя серед студентства є адиктивна поведінка. Сьогодні вона як одна з форм девіантної поведінки є серйозною загрозою для здоров'я (фізичного та психічного) не тільки самих адиктів, а й тих, хто їх оточує. Поряд з екологічними проблемами навколишнього середовища, адиктивна поведінка стає реальною проблемою екології особистісних ресурсів, що є важливою ланкою у повноцінному функціонуванні суспільства і подальших його перспективах. Питання ідентифікації механізмів формування адиктивної поведінки та пошуку шляхів її корекції й профілактики набуває

особливої актуальності для груп її підвищеного ризику, зокрема студентської молоді. Науковий інтерес до цієї проблематики обумовлений тим, що студентство є надзвичайно важливою групою, що розглядається як інтелектуальний ресурс суспільства, його кадровий потенціал.

У роботі Т. В. Синіцької [11] розглянуто проблему діагностики адиктивної поведінки студентів вищих навчальних закладів. Представлено авторську діагностичну анкету, наведено результати описової статистики загальної вибірки. Автор зазначає, що однією з найгостріших медико-психологічних та соціально-економічних проблем сучасного українського суспільства є поширення серед підлітків та молоді адиктивної поведінки, пов'язаної з уживанням психоактивних речовин (алкоголю, наркотиків, тютюнових виробів тощо) як одного із індикаторів психічного здоров'я нації. Це явище негативно впливає на репродуктивне здоров'я молодого покоління, що на тлі демографічної кризи несе в собі загрозу національній безпеці. Крім того, вживання психоактивних речовин є головним чинником поширення ВІЛ/СНІДу та інших небезпечних інфекцій.

Слід зазначити, що проблема психопрофілактики адиктивної поведінки у молоді складна й багатопланова, оскільки це явище є предметом дослідження багатьох наук. Саме психологічний аспект його вивчення дає змогу здійснити своєчасну психокорекційну допомогу, а також попередити негативні прояви у конкретної особи.

За даними експертів ВООЗ, Україна входить до числа шести із сорока країн Європи, де темпи збільшення числа пацієнтів із алкогольною залежністю неухильно зростають. Значну питому вагу серед них становлять молоді люди, які навчаються у вищих навчальних закладах. Широко розповсюджений серед студентської молоді пивний алкоголізм. Так, за даними Н. В. Побережної [12], серед тих, хто звертається по допомогу до наркологів, приблизно 15–20% страждають на пивний алкоголізм (у перерахуванні на чистий алкоголь вживання становить близько 60 л щороку), що призводить до формування пивної залежності.

Враховуючи широкий спектр нормативно-правових актів різної юридичної сили та зважаючи на принципи автономії вищого навчального закладу, визначені новим Законом України «Про вищу освіту», вважаємо, що запорукою успішної реалізації завдань виховання здорової молоді є розробка положень для організації такої роботи, а також ефективна взаємодія вищих навчальних закладів і громадських організацій. Доцільно, на нашу думку, першочергово передбачити такі заходи.

1. Забезпечення актуалізації навчальних програм вищих медичних навчальних закладів на до-

дипломному етапі щодо питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу; наскрізне вивчення питань профілактики та раннього виявлення алкоголізму, наркоманії, токсикоманії; формування у студентів позиції дотримання принципів усвідомленого батьківства.

2. Впровадження у вищих навчальних закладах на післядипломному етапі окремих програм, циклів тематичного удосконалення для вивчення питань профілактики та ранньої діагностики онкологічних захворювань, ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу, алкоголізму, наркоманії.

3. Залучення студентів та інтернів до профілактично-просвітницької роботи з населенням, учнівською молоддю з питань формування здорового способу життя.

4. Організація своєчасних медичних, профілактичних оглядів та інших видів медичного обслуговування студентів та інтернів з метою раннього виявлення різних захворювань; створення медико-психологічних пунктів та кабінетів «довіри» у кожному вищому навчальному закладі.

5. Належне утримання спортивних споруд, майданчиків, спортивного обладнання та організація роботи спортивних секцій, гуртків, клубів; проведення щорічних спартакіад, масових оздоровчо-фізкультурних та спортивних заходів.

6. Виконання нормативно-правових актів з питань формування здорового способу життя студентської молоді.

Список літератури

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс].— Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1556-18
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1728-р «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року» [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1728-2010-%D1%80
3. Наказ МОЗ України від 17.06.2014 р. № 401 «Про систему надання лікарсько-фізкультурної допомоги в Україні» [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0746-14
4. Взаємодія вищих навчальних закладів і громадських організацій щодо формування здорового способу життя студентської молоді // 36. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару.— К.: Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, 2014.— 241 с.
5. Соціально-педагогічна діяльність вищих навчальних закладів щодо формування сімейних цінностей у студентської молоді: навч.-метод. посіб.; за заг. ред. О. А. Удада.— Суми: Сумський державний університет, 2014.— 198 с.
6. Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих

- медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III–IV рівнів акредитації: матеріали Всеукр. наук. навч.-метод. конф.; 12–13 травня 2011 р., м. Тернопіль.— Тернопіль: ТДМУ; Укрмедкнига, 2011.— С. 14–19.
7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах на новому етапі: матеріали Всеукр. наук. навч.-метод. конф. (ч. 2).— Тернопіль: Укрмедкнига, 2013.— С. 618–621.
 8. Сучасна післядипломна освіта: досягнення, проблеми, перспективи: матеріали навч.-наук. конф.; під ред. О. М. Хвисяка, М. І. Хвисяка, В. Г. Марченко.— Харків: Оберіг, 2013.— 230 с.
 9. Специфіка адаптаційних реакцій студентів першого курсу до навчальної діяльності у вищому навчальному закладі / Г. М. Кожина, С. О. Краснікова, Л. М. Гайчук, К. О. Зеленська // Мед. психологія.— 2011.— Т. 6, № 3 (23).— С. 14–16.
 10. *Кожина А. М.* Нарушение адаптации студентов младших курсов к учебной деятельности в вузе III–IV уровней аккредитации / А. М. Кожина, Л. М. Гайчук, Е. А. Зеленская // Мед. психологія.— 2011.— Т. 6, № 1 (21).— С. 37–39.
 11. *Синіцька Т. В.* Індивідуально-психологічні особливості студентів з адитивною поведінкою / Т. В. Синіцька // Мед. психологія.— 2014.— Т. 9, № 1 (33).— С. 74–80.
 12. *Побережная Н. В.* Общая характеристика и методы исследования пивного алкоголизма у лиц молодого возраста / Н. В. Побережная // Арх. психіатрії.— 2011.— Т. 17, № 3 (66).— С. 77–80.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВОПРОСА ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Э. В. ПОТАПОВ

Рассмотрены отдельные вопросы нормативно-правового обеспечения организации воспитательной работы со студентами и интернами. Подчеркнута актуальность этой проблемы в связи с предоставлением автономии высшим учебным заведениям, которая является одним из основных концептуальных принципов нового Закона Украины «О высшем образовании». Предложены основные организационные пути формирования здорового образа жизни — важного аспекта воспитательной работы со студенческой молодежью.

Ключевые слова: нормативно-правовые акты, воспитательная работа, высшее медицинское образование, здоровый образ жизни.

LEGAL AND REGULATORY SUPPORT OF FORMING HEALTHY LIFESTYLE IN YOUNG STUDENTS

E. V. POTAPOV

Several specific issues of the legal and regulatory support of educational work with students and interns are featured. Urgency of this problem due to the autonomy of higher education institutions, which is one of the main conceptual principles of the new Law of Ukraine «On Higher Education», is emphasized. The basic organizational ways of promoting healthy lifestyle, an important aspect of educational work with students, were suggested.

Key words: regulatory legal acts, educational work, higher medical education, healthy lifestyle.

Надійшла 04.03.2015